

УДК 351:004:613/614

DOI: <https://doi.org/10.31470/2786-6246-2026-16-42-48>

Дубова Лариса, аспірантка Національного
аерокосмічного університету «Харківський
авіаційний інститут»

Dubova Larysa, PhD student at National
Aerospace University «Kharkiv Aviation
Institute»

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0002-6552-8861>

МЕХАНІЗМИ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ПРОЦЕСАМИ ЦИФРОВІЗАЦІЇ У СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

MECHANISMS OF PUBLIC ADMINISTRATION OF DIGITALIZATION PROCESSES IN THE HEALTHCARE SECTOR

Анотація. Стаття присвячена розвитку механізмів публічного управління процесами цифровізації у сфері охорони здоров'я. Зокрема, з'ясовано сутність та специфіку механізмів публічного управління процесами цифровізації у сфері охорони здоров'я; досліджено загальну структуру механізму публічного управління в сфері охорони здоров'я; визначено перспективну результативність розвитку механізмів публічного управління процесами цифровізації у сфері охорони здоров'я.

Зазначено, що державне втручання у функціонування сфери послуг охорони здоров'я на рівні цифровізації включає наступні напрямки: вдосконалення нормативного регулювання діяльності продуцентів послуг охорони здоров'я, створення сприятливої інвестиційної політики та її інформаційного супроводу, вдосконалення системи державних замовлень, надання гарантій і субсидій, надання пільг по оподаткуванню, підготовку кваліфікованих медичних кадрів, регулювання цін і тарифів на послуги галузі, сприяння формуванню ринкових інститутів, індикативного планування та прогнозування, надання продуцентів послуг сфери охорони здоров'я певної економічної самостійності.

Зазначено, що органи влади, здійснюючи державне регулювання сфери охорони здоров'я спираються на такі принципи як законність, прозорість, системність, оптимальність, прогнозованість, пріоритетність, ефективність і соціальна відповідальність. Дотримуючись зазначених принципів можна досягати підвищення дієвості та ефективності механізму публічного управління цифровізацією у сфері охорони здоров'я в умовах реформування.

Підкреслено, що ефективне поєднання механізмів публічного управління процесами цифровізації у сфері охорони здоров'я дозволяє адаптувати медичну галузь до сучасних викликів, підвищити довіру населення до системи охорони здоров'я та забезпечити стале функціонування медичних закладів.

Перспективна результативність механізмів публічного управління процесами цифровізації у сфері охорони здоров'я полягає у переході від базової автоматизації до проактивної, клієнтоорієнтованої моделі. Це забезпечує зниження бюрократії, прозорість розподілу ресурсів та створення єдиного цифрового простору, що безпосередньо впливає на якість життя та здоров'я громадян.

Ключові слова: механізми публічного управління, цифровізація, сфера охорони здоров'я, моделі охорони здоров'я, медичні заклади.

*Corresponding author

Copyright © The Author(s). This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License 4.0 (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>)

ISSN 2786-6246 (print)
ISSN 2786-9091 (online)

Abstract. The paper is devoted to the development of mechanisms of public administration of digitalization processes in the healthcare sector. In particular, the essence and specifics of mechanisms of public administration of digitalization processes in the healthcare sector are clarified; the general structure of the mechanism of public administration of digitalization processes in the healthcare sector is investigated; the prospective effectiveness of the development of mechanisms of public administration of digitalization processes in the healthcare sector is determined.

It is noted that state intervention in the functioning of the healthcare sector at the level of digitalization includes the following areas: improving of regulation of the activities of healthcare service producers, creating of a favorable investment policy and its information support, improving of the system of government orders, providing of guarantees and subsidies, providing tax benefits, training of qualified medical personnel, regulating of prices and tariffs for industry services, promoting of formation of market institutions, indicative planning and forecasting and providing healthcare service producers with a certain level of economic independence.

It is noted that authorities, when implementing state regulation of the healthcare sector, rely on such principles as legality, transparency, systematicity, optimality, predictability, priority, efficiency and social responsibility. By adhering to these principles, it is possible to achieve an increase in the effectiveness and efficiency of the mechanism of mechanisms of public administration of digitalization processes in the healthcare sector in the context of reform.

It is emphasized that the effective combination mechanisms of public administration with digitalization processes in the healthcare sector allows the medical industry to adapt to modern challenges and increase trust of population to the healthcare system and to ensure the sustainable functioning of medical institutions.

It is noted that the promising effectiveness of mechanisms of public administration of digitalization processes in the healthcare sector lies in the transition from basic automation to a proactive, customer-oriented model. This ensures a reduction in bureaucracy, transparency in resource allocation, and the creation of a single digital space that directly affects the quality of life and health of citizens.

Keywords: mechanisms of public administration, digitalization, healthcare sector, healthcare models, medical institutions.

Постановка проблеми. Механізми публічного управління цифровізацією у сфері охорони здоров'я є рушієм цифрової трансформації медицини. Вони забезпечують перехід від паперового документообігу до єдиного цифрового простору, гарантуючи прозорість, контроль якості лікування, цільове використання коштів та однаковий доступ громадян до медичних послуг. Вищезазначене обумовлює актуальність обраної теми дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження проблем публічного управління цифровізацією у сфері охорони здоров'я активно проводяться як у контексті загальнодержавної реформи, так і з урахуванням викликів воєнного часу. Провідні українські вчені зосереджуються на впровадженні eHealth, телемедицини, електронного документообігу та адаптації управлінських механізмів. Це підтверджується публікаціями численних авторів, зокрема, таких, як: М. Анікусько, Л. Гиренко, С. Квітка, К. Турчин та ін. Проте недостатня робленість механізмів публічного управління процесами цифровізації охорони здоров'я є комплексною проблемою, що суттєво знижує ефективність системи охорони здоров'я. Відсутність чітких регуляторних і управлінських інструментів гальмує якісну цифрову трансформацію галузі.

Метою роботи є розвиток механізмів публічного управління процесами цифровізації у сфері охорони здоров'я.

Для досягнення поставленої мети в роботі пропонується поставити та вирішити такі завдання:

- з'ясувати сутність та специфіку механізмів публічного управління процесами цифровізації у сфері охорони здоров'я;
- дослідити загальну структуру механізму публічного управління в сфері охорони здоров'я;

- визначити перспективну результативність розвитку механізмів публічного управління процесами цифровізації у сфері охорони здоров'я.

Виклад основного матеріалу. Механізми публічного управління цифровізацією у сфері охорони здоров'я – це комплекс інструментів, що застосовуються державою для впровадження, розвитку та контролю цифрових технологій у медицині. Їх головна мета – підвищення доступності, якості та прозорості надання медичної допомоги. Проте, перш ніж перейти до розгляду саме цих механізмів, слід дослідити класичні механізми публічного управління у сфері охорони здоров'я.

Розробка дієвого механізму публічного управління в сфері охорони здоров'я виступає однією з важливих умов, котра буде спрямована на забезпечення її ефективного функціонування. Саме поняття механізму публічного управління у сфері охорони здоров'я являє собою частину механізму, що регулює економіку країни в цілому. Розглядаючи механізм публічного управління у сфері охорони здоров'я зокрема, можна виділити сукупність цілей, принципів і методів адміністративного, економічного, правового і соціального характеру, які здійснюються державою за допомогою набору інструментів з метою забезпечення динамічного і ефективного розвитку сфери охорони здоров'я країни [1; 3].

Серед елементів механізму публічного управління у сфері охорони здоров'я прийнято виділяти суб'єкт і об'єкт управління, методи, інструменти та засоби реалізації механізму, цілі та принципи управління, а також його результати.

Суб'єктами державного регулювання в сфері охорони здоров'я є Верховна Рада України, Президент України як глава держави, Рада національної безпеки і оборони України як координаційний орган, спрямований на вирішення питань національної безпеки та оборони при Президентові України, центральні органи виконавчої влади, зокрема – Міністерство охорони здоров'я України, та місцеві органи виконавчої влади разом з органами місцевого самоврядування [3; 5].

Зазначені суб'єкти, які здійснюють регулювання у сфері охорони здоров'я, поділяються на чотири групи, а саме:

- вищі органи державної влади;
- органи виконавчої влади загальної компетенції;
- органи виконавчої влади галузевої компетенції;
- органи місцевого самоврядування.

Що стосується об'єктів державного регулювання, то вони поділяються на матеріальні і нематеріальні. Серед матеріальних прийнято виділяти власне установи охорони здоров'я, медичних персонал, лікарські засоби та основні фонди, а також фінансові ресурси. До нематеріальних об'єктів належать службові зв'язки між суб'єктами зазначених відносин, відносини між пацієнтом та працівником сфери охорони здоров'я, професійний рівень медичного персоналу тощо [2; 3; 4].

Однак головний об'єкт державного регулювання представлений здоров'ям населення та його станом, на який можна впливати й покращувати його рівень. Крім цього, серед важливих об'єктів регулювання виступає система охорони здоров'я, яка об'єднує безліч закладів охорони здоров'я всіх форм власності, органи виконавчої влади та місцевого самоврядування, які здійснюють управління ними.

На сучасному етапі розвитку системи охорони здоров'я основні цілі механізму публічного управління сфери представлені такими напрямками:

- забезпечення населення висококваліфікованими фахівцями та якісним рівнем медичного обслуговування;
- забезпечення громадян гарантованим пакетом безкоштовних медичних послуг;
- забезпечення достатнього рівня фінансового забезпечення;
- забезпечення новими технологіями та інноваційним розвитком галузі;
- вдосконалення системи організації та управління охороною здоров'я;
- підвищення рівня кваліфікації кадрів в системі охорони здоров'я;

- проведення профілактичної діяльності;
- забезпечення вдосконалення процесу правового регулювання;
- створення конкурентного середовища на медичному ринку;
- створення системи охорони здоров'я, яка пристосовується до постійно змінюваних умов існування економічного ринку [3; 6].

Для досягнення поставлених завдань важливим моментом є те, що органи влади, здійснюючи державне регулювання сфери охорони здоров'я спираються на такі принципи як законність, прозорість, системність, оптимальність, прогнозованість, пріоритетність, ефективність і соціальна відповідальність. Дотримуючись зазначених принципів можна досягати підвищення дієвості та ефективності механізму публічного управління цифровізацією у сфері охорони здоров'я. При цьому важливо враховувати, що для досягнення високої результативності публічного управління у сфері охорони здоров'я, необхідно дотримуватися низки принципів, показників та причин.

Найважливішою умовою, що забезпечує ефективне функціонування сфери охорони здоров'я є наявність дієвого інструментарію регулювання процесів, що відбуваються в цій сфері. Тобто завдання інструментарію – забезпечити такі умови, які будуть запобігати негативним наслідкам.

Методи державного регулювання сфери охорони здоров'я – це сукупність способів, прийомів, інструментів, за допомогою яких держава виконує свої регулюючі функції і досягає поставлених цілей. Нами узагальнені методи державного регулювання послуг сфери охорони здоров'я. Дані методи застосовуються в умовах триваючої реформи сфери охорони здоров'я (вдосконалення медичного страхування громадян, розмежування функцій виконавчої влади з охорони здоров'я громадян, розмежування за рівнями (регіональний та державний) надання послуг охорони здоров'я, виникнення передумов для розвитку державно-приватного партнерства в цій сфері послуг) [1; 3].

Соціально-страхова система охорони здоров'я передбачає збалансоване поєднання всіх чотирьох груп методів, це забезпечує гнучкість сфери охорони здоров'я, її високу ступінь адаптивності, що важливо в зв'язку з глобалізаційними процесами, що проходять в світі.

Адміністративні методи регулювання сфери послуг охорони здоров'я в соціально-страховій системі організації охорони здоров'я покликані забезпечити доступність і якість послуг для всіх громадян, незалежно від їх соціального статусу і рівня доходу. Тобто організаційні методи, що входять до групи адміністративних методів державного регулювання, реалізуються за допомогою таких інструментів, як стандартизація, ліцензування, сертифікація, адміністративні заборони, фінансові програми та плани.

Адміністративні методи засновані на силі державної влади і включають в себе заходи зобов'язань, дозволу та заборони. Вони обмежують свободу економічного вибору продуцента послуг охорони здоров'я. Основним правовим методом є забезпечення законодавчої бази в даній сфері послуг й контроль за її виконанням. Тобто правові методи державного регулювання реалізуються через закони, стандарти, положення, інструкції та бюджет [3; 4].

Адміністративні методи ґрунтуються на можливостях державної влади, припускаючи наявність заходів заборони, дозволу та примусу. Тим самим, дозвіл вказує на згоду держави на здійснення медичної діяльності. А заборона і примус проявляються як необхідність наявності відповідних сертифікатів, проходження регулярних курсів підвищення кваліфікації працюючих фахівців в сфері охорони здоров'я, а також дотримання встановлених стандартів при лікуванні пацієнтів.

На сьогоднішній день ми можемо виділити низку основних інструментів, які використовуються серед адміністративних методів:

- розробка та контроль виконання державних програм, які передбачають надання громадянам України комплексу безкоштовних медичних послуг;
- здійснення контролю за діяльністю муніципальної та приватної системи охорони здоров'я;

- проведення акредитації лікарняних установ;
- видача ліцензій на здійснення медичних послуг;
- регулювання цін на медичні послуги;
- застосування санкцій;
- підготовка і планування необхідної кількості кадрів;
- проведення атестації працівників медичних установ;
- встановлення стандартів;
- проведення системи статистичної звітності;
- здійснення сертифікації послуг;
- проведення видачі дозволів на використання нових технологій;
- організація та забезпечення державного санітарно-епідеміологічного нагляду за медичними установами;
- встановлення квот [1– 3].

В умовах функціонування ринкової економіки модифікується значення адміністративного управління по вертикалі «зверху вниз». Це пов'язано з тим, що мезо- та мікрорівень отримують право виробляти власні управлінські рішення, відповідно, переважна роль адміністративного управління практично нівелюється. Директиви та вказівки органів державного регулювання, що підлягають неухильному виконанню, в такій ситуації трансформуються в нормативні акти, що регулюють економічні відносини між продуцентами послуг сфери охорони здоров'я. Однак, незважаючи на те, що економічні методи регулювання не впливають безпосередньо на суб'єкт регулювання, в них містяться певні обмеження і обов'язки, а також штрафи і санкції за порушення встановлених правил та норм. Економічні методи регулювання спираються на матеріальні інтереси, наявні у людей, організацій, фізичних та юридичних осіб, а також у держави, і обумовленість дій суб'єктів цими інтересами [3; 5].

Інструментами впливу на продуцентів послуг сфери охорони здоров'я, що дозволяють органам влади реалізувати економічні методи регулювання, служать: бюджетне фінансування, податкові пільги, державні інвестиції; зниження податкового навантаження; державні замовлення, позики, дотації, субсидії, компенсації, які проявляються у формі стимулів-збудників. Крім стимулювання, метод економічного спонукання спирається й на антистимули, які проявляються у формі податкових ставок, цінових обмежень, штрафів, позбавлення пільг, позбавлення ліцензії тощо. Тобто економічні методи передбачають свободу економічного вибору продуцента послуг охорони здоров'я, при цьому впливають на їх економічні інтереси, створюють матеріальну зацікавленість у виборі такої лінії поведінки, яка відповідає проведеній державній політиці в сфері охорони здоров'я.

Соціально-психологічні методи регулювання сфери охорони здоров'я є непрямими методами впливу: соціальна реклама, заборона на куріння та вживання алкогольних напоїв в громадських місцях, вікове обмеження на продаж алкоголю й сигарет, інформаційні медичні сайти.

Все це обумовлює, що державне регулювання в сфері охорони здоров'я є сукупністю організаційно-економічних механізмів впливу держави на діяльність продуцентів послуг сфери охорони здоров'я, мета яких – надання якісних та доступних послуг. Воно сприяє підвищенню стійкості до впливів зовнішнього середовища і розвитку галузі.

Держава здійснює регулювання сфери послуг охорони здоров'я на основі нормативно-правових актів, що встановлюють структуру органів державного регулювання послуг сфери охорони здоров'я, правове становище продуцентів послуг сфери охорони здоров'я та охорону їх власності, порядок укладення та виконання господарських договорів, правила надання послуг, захист прав споживачів даних послуг, питань, пов'язаних з етичної стороною організації надання послуг [3; 6].

Державне втручання у функціонування сфери послуг охорони здоров'я на рівні цифровізації включає наступні напрямки: вдосконалення нормативного регулювання діяльності продуцентів послуг охорони здоров'я (наприклад, регулювання правил надання послуг), створення сприятливої

інвестиційної політики та її інформаційного супроводу, вдосконалення системи державних замовлень, надання гарантій і субсидій, надання пільг по оподаткуванню, підготовку кваліфікованих медичних кадрів, регулювання цін і тарифів на послуги галузі, сприяння формуванню ринкових інститутів, індикативного планування та прогнозування, надання продуцентам послуг сфери охорони здоров'я певної економічної самостійності.

Що стосується безпосередньо механізмів публічного управління процесами цифровізації у сфері охорони здоров'я, то в Україні ключовим інструментом є Електронна система охорони здоров'я (ЕСОЗ), котра спирається на наступні основні механізми:

1. Нормативно-правовий:
 - створення законодавчої бази для визнання електронних документів (е-рецепти, е-направлення, е-лікарняні) на рівні з паперовими;
 - забезпечення кібербезпеки та захисту персональних медичних даних пацієнтів відповідно до діючої нормативно-правової бази України.
2. Організаційно-адміністративний:
 - координація діяльності між профільними відомствами;
 - сертифікація та підключення медичних інформаційних систем (МІС) до центральної бази даних (ЦБД) ЕСОЗ.
3. Фінансово-економічний:
 - оплата послуг за принципом «гроші ходять за пацієнтом»: національна служба здоров'я України відшкодовує лікарням кошти за надані послуги виключно на основі цифрових записів в ЕСОЗ;
 - стимулювання медзакладів: фінансова підтримка впровадження новітніх ІТ-рішень та телемедицини.
4. Інформаційно-комунікаційний:
 - ведення інтегрованих електронних медичних карток для забезпечення наступності лікування;
 - розвиток цифрових інструментів, таких як електронні рецепти за програмою «Доступні ліки», цифровізація медико-соціальної експертизи або електронні направлення.
5. Соціально-мотиваційний:
 - підвищення цифрової грамотності медичного персоналу через навчальні програми;
 - інтеграція пацієнтів через державні сервіси (наприклад, функціонал у застосунку «Дія» для підписання декларацій з лікарем, перегляду медичних даних або е-лікарняних) [1; 3; 5].

Висновки. Ефективне поєднання механізмів публічного управління з процесами цифровізації у сфері охорони здоров'я дозволяє адаптувати медичну галузь до сучасних викликів, підвищити довіру населення до системи охорони здоров'я та забезпечити стає функціонування медичних закладів.

Перспективна результативність механізмів публічного управління процесами цифровізації у сфері охорони здоров'я полягає у переході від базової автоматизації до проактивної, клієнтоорієнтованої моделі. Це забезпечує зниження бюрократії, прозорість розподілу ресурсів та створення єдиного цифрового простору, що безпосередньо впливає на якість життя та здоров'я громадян.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Данилевич Ю.О., Наумова Л.В., Мілевська-Вовчук Л.С. Роль інформаційно- комунікативних технологій у навчальному процесі. *Медична освіта*. 2021. № 1. С. 83–88. DOI 10.11603/me.2414-5998.2021.1.11977.
2. Карлаш В.В. Державне регулювання реформування системи охорони здоров'я України. *Інвестиції: практика та досвід*. 2019. № 15. С. 121–124. DOI: 10.32702/23066814.2019.15.121.
3. Кришталь Г., Скиба Г., Кривоберець М. Цифрові технології як фактор підвищення фінансової доступності медичного страхування в Україні. *Сталий розвиток економіки*. 2025. №5(56). С. 159–163. DOI: <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2025-56-22>.
4. Саєнко М.С., Моховець Г.Ю. Використання інформаційно-комунікаційних технологій у майбутній професійній діяльності в процесі вивчення медичної інформатики. *Імідж сучасного педагога*. 2018. № 3(180). С. 18–21. URL: <https://repository.pdmu.edu.ua/handle/123456789/8258> (дата звернення: 12.03.2026).

5. Самофалов Д.О. Упровадження електронної системи охорони здоров'я як складник публічного управління охороною здоров'я: світовий досвід. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2020. № 1(44). С. 92–99. DOI:10.33287/102012.
6. Чуницька І.І., Ясентюк А.С. Функціонування страхового ринку України в умовах сучасної цифрової трансформації. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка»*. 2021. № 23(51). С. 9–94. DOI: 10.25264/2311-5149-2021-23(51)-89-94.

REFERENCES

1. Danylevych, Yu.O., Naumova, L.V. & Milevska-Vovchuk, L.S. (2021). Rol informatsiino- komunikatyvnykh tekhnologii u navchalnomu protsesi [The role of information and communication technologies in the educational process]. *Medychna osvita – Medical Education*, 1, 83–88. DOI 10.11603/me.2414-5998.2021.1.11977 [in Ukrainian].
2. Karlash, V.V. (2019). Derzhavne rehuliuвання reformuvanniam systemy okhorony zdorovia Ukrainy [State regulation of the reform of the healthcare system of Ukraine]. *Investytsii: praktyka ta dosvid – Investments: Practice and Experience*, 15, 121–124. DOI: 10.32702/23066814.2019.15.121 [in Ukrainian].
3. Kryshchal, H., Skyba, H. & Kryvobereets, M. (2025). Tsyfrovі tekhnologii yak faktor pidvyshchennia finansovoi dostupnosti medychnoho strakhuvannia v Ukraini [Digital technologies as a factor in increasing of the financial accessibility of health insurance in Ukraine]. *Stalyi rozvytok ekonomiky – Sustainable Economic Development*, 5(56), 159–163. DOI: <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2025-56-22> [in Ukrainian].
4. Saienko, M.S. & Mokhovets, H.Yu. (2018). Vykorystannia informatsiino-komunikatsiinykh tekhnologii u maibutnii profesiinii diialnosti v protsesi vyvchennia medychnoi informatyky [The use of information and communication technologies in future professional activities in the process of studying of medical informatics]. *Imidzh suchasnoho pedahoha – The Image of the Modern Educator*, 3(180), 18–21. Retrieved from <https://repository.pdmu.edu.ua/handle/123456789/8258> [in Ukrainian].
5. Samofalov, D.O. (2020). Uprovadzhennia elektronnoi systemy okhorony zdorovia yak skladnyk publichnoho upravlinnia okhoronoiu zdorovia: svitovyi dosvid [Implementation of the electronic health system as a component of public administration of health: world experience]. *Derzhavne upravlinnia ta mistseve samovriaduvannia – Public Administration and Local Self-Government*, 1(44), 92–99. DOI:10.33287/102012 [in Ukrainian].
6. Chynytska, I.I. & Yasentiuk, A.S. (2021). Funktsionuvannia strakhovoho rynku Ukrainy v umovakh suchasnoi tsyfrovoy transformatsii [Functioning of the insurance market of Ukraine in the conditions of modern digital transformation]ю *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu «Ostrozka akademiia». Serija «Ekononika» – Research Papers of the National University of Ostroh Academy. "Economics" Series*, 23(51), 89–94. DOI: 10.25264/2311-5149-2021-23(51)-89-94 [in Ukrainian].

Історія статті / Article history:

Подано до редакції / Submitted to the editorial office (10.04.2026);

Прийнято до друку / Accepted for publication (30.04.2026);

Опубліковано / Published (10.06.2026)